

FN, lagen och moralen

Under de senaste veckornas händelser har många bevis givits för de förhoppningar människorna inom de demokratiska folken ställer på Förenta nationerna, trots besvikelser och misslyckanden från de tio år som organisationen verkat. Det har ständigt, vid möten och demonstrationer, sagts att FN skall ingripa, ge riktlinjer för den politik som bör föras, rädda freden genom ett kraftfullt handlande. Dessa uttryck för tillit visar hur stark längtan är efter en internationell rättsordning, som kan värna freden och tillika upprätthålla de normer för sammanlevnad mellan och inom folken som inom alla fria folk anses riktiga och väsentliga. Sannolikt betingas också dessa värdanden av önskan att komma ifrån ansvar och svåra ställningstaganden, att låta FN tjänstgöra som samvete. Säkert är att FN, trots en glädjande framgång just under denna tid, inte är skickat att motsvara förtroendet, att just i denna organisations struktur och verksamhet motsättningen mellan form och realitet, mellan lag och moral, är bjärt och markerad.

FN:s stadgar vimlar av satser och regler som inte efterlevs, som i många av de anslutna staterna blir systematiskt och notoriskt kränkta. I inledningen förklarar sig, exempelvis, Förenta nationernas folk "ånyo be-tyga vår tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna, på den enskilda människans värdighet och värde, på lika rättigheter för män och kvinnor samt för stora och små nationer"; de säger sig vara beslutna att "öva fördragsamhet och leva tillsammans i fred med varandra såsom goda grannar", att "godtaga grundsatser och införa metoder som giva säkerhet för att vapenmakt icke kommer till användning annat än i gemensamt intresse", att främja "respekterande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla". Många stater, kanske alla, syndar i vissa punkter mot dessa och andra bestämmelser; de kommunistiska regimernas byggnad, metoder och politik är ett slag i ansiktet på allt vad FN lovar att verka för.

Motsättningen är lika påtaglig i fråga om det centrala problemet: fredens upprätthållande. Visserligen kan säkerhetsrådet ingripa vid "hot mot freden, fredsbrott eller angreppshandling" och för biläggande av tvister vilkas "fort-

bestånd är ägnat att sätta upprätthållandet av internationell fred och säkerhet i fara". Men stormakternas vetorätt, i huvudsak Rysslands vetorätt, har praktiskt taget gjort dessa bestämmelser oanvändbara. Då det är fråga om hot eller angrepp från sådana stater som hör till den ryska intressesfären eller vilkas aktioner ryssarna vill stödja — och det är nästan bara sådana hot eller angrepp som förekommit — sättes säkerhetsrådet helt ur funktion. Över sjuttio sådana veton har inlagts, mot några få från annat håll, främst av England och Frankrike för fjorton dagar sedan. Då den engelske oppositionsledaren Gaitskell hänvisade till ingripandet i Korea-kriget 1950 gjorde han sig skyldig till ett skevt, snarast rent bedrägligt påstående; Koreaingripandet kunde beslutas av säkerhetsrådet, därför att den ryske delegaten just då, på grund av missnöje över att Kommunist-Kina inte fått plats i FN, sökte med detta paradoxala resultat sabotera rådets arbete.

Rådet har alltså inte kunnat fylla sin uppgift. Det är i princip utrustat med beslutanderätt och ofantliga maktmedel, men ett veto gör hotelsen kraftlös. Då det är mest väsentligt att ingripa kan man inte göra något. Ryssland, dess satelliter och allierade har kunnat i nästan alla fall av betydelse knäcka organisationens syften. Härtill kommer att tyrannierna genom själva sin struktur kan använda medel att erövra och undertrycka som i demokratierna inte är tänkbara: Tjeckoslovakien kunde krossas genom en blandning av hot och infiltration, Grekland kunde angripas genom förband för vilkas mord och plundringar kommunistregeringarna fränsade sig ansvar, Ungern kan i dessa dagar förintaskas genom att en quislingregering enligt Warszawapakten begär ryskt bistånd, Ryssland kan hota att sända "frivilliga" till Suez, liksom Hitler och Mussolini för tjugu år sedan sände "frivilliga" till Spanien.

År 1951 antogs den så kallade Achesonplanen, som avsåg att i någon mån råda bot för säkerhetsrådets maktlöshet. Enligt denna plan kan, på begäran av sju medlemmar av säkerhetsrådet (eller av generalförsamlingen), den generalförsamling som omfattar alla medlemmar sammankallas, och denna församling kan med två tredjedelars majoritet rekommendera medlemmarna att vidta

38
vissa åtgärder för att säkra freden, däribland också utsändande av militära förband. Det bör observeras att medlemsstaterna i detta fall ej är förpliktade att handla enligt församlingens råd, medan de har skyldighet att handla om säkerhetsrådet fattar ett beslut.

För första gången har nu Achesonplanen använts. Generalförsamlingen har kallats till

extra sammanträde och har under de tio dagar den varit samlad beslutat en rad resolutioner och rekommendationer. Vad som skett åskådliggör emellertid hur litet kraft FN har utom demokratiernas ram. Kravet på inställande av Israels, Englands och Frankrikes aktioner har av dessa stater åtlutts, och de har också godtagit förslaget om en internationell styrka i Suez. I fråga om Ungern är situationen en helt annan. Att rekommendera något slags militär aktion vågar man inte — det skulle vara alltför orealistiskt. Man vädjar däremot till ryssarna att dra sig tillbaka ur Ungern och att där tillåta fria val. Att ryssarna skulle ge vika för denna vädjan tänker sig naturligtvis ingen, inte heller att FN skulle göra något för att sätta makt bakom orden. Realiteten är: gentemot hotet, raiderna och fördragsbrotten från Egyptens sida görs ingenting; efter Israels angrepp och den engelsk-franska aktionen görs ett inskrändande som delvis tillgodoser sedan länge förgäves framförda krav och som också — genom att de

tre nämnda staterna böjer sig — leder till ett inställande av stridshandlingarna. Då Ryssland genom svek och våld i de mest ohyggliga former slår ned den ungerska frihetsrörelsen vet sig FN vara kraftlöst, och man söker nödtorftigt rädda skenet genom det vanliga systemet med resolutioner, som angriparen inte bryr sig om.

Det skedda ger sannerligen inte någon anledning att triumfera över FN:s styrka. Tvärtom! Än en gång har det visat sig att FN kan uträtta något inom de demokratier där debatten är fri och en stark opinion är knuten vid FN och vill främja dess strävanden — men inte kan göra något mot de maktmakter vilkas syften och åtgärder alltid och principiellt står i strid med FN. Under denna rättsorganisation kan de små brottslingarna betingas, men inte de stora, de förhårdade, inte tyrannerna och folkmördarna. Något bättre än FN har vi inte och kan säkert inte på länge få, men låt oss därför inte smycka denna svaghet med förvillande och farliga illusioner.

10